

Peccatum te-
nebras
mentis
facit.

non videntes appellantur : quis enim nescit per peccatum menti tenebras offundi, et ea ratione totam animam fieri iudicium innoxium, atque in fraudem induci ? Ac in primis omni vitio animi lumen inimitum tum vitiosorum quotidiana experientia, tum Philosophi ratam illud axiomata declarant : « Omnis peccans errans. » Tenebris certe involutus est atque cæcus quisquis in malum se facinus induit, et in fauces inferorum ac dæmonis servitutem præcipit : est nimirum infandi illius hostis consuetudo ante omnia mentis oculi fraude maliæque sua obnubere, subducere cognitionem cælestium, ut in vite cursu laxis habentis quasi nigra in nocte Andabatarum more modoque ferantur.

Luminis et pro-
spectus
est servi-
tas gra-
vis.

In illa sceleris umbra piscatur ille orei prædo, et reit suo mortales involvit : interpositi lethiferi peccati solis semper luctuosam eclipsim et defecationem creat, unde plurimæ et gravissimæ calamitates oriuntur. In Jure π. De Servit. urb. lib. XV et XVI, prohibetur « ne luminibus officiar, et ne prospectus offendatur : est enim illud defugiendæ et moleste servitutis genus cum multis et magnis incommodis conjunctum, ubi gravissimi et doctissimi jurisconsulti aiunt lumen id esse, ut celum videatur ; prospectum ad inferiora loca pertinere. Utrumque facit ille humani divinque juris pernicius : nam per peccatum et conspectum cœli nobis eripit, et humanas quoque rationes et inferiores obtenebrat. Est quidem omnibus hoc vitiosus hominibus commune, ut, sicut dixi, tenebras animi incurrant ; unde S. Dionysius Aeropagita Eccles. Hier. cap. II, perite vocat ἁμαρτία κενὴν, obscuro et tūne vitam ; id tamen invisibile est quasi proprium et peculiare, ut etiam

Invidi palpant
in meri-
die.

« per diem incurrant tenebras ; et quasi in nocte sic palpant in meridie : » nam reliqua quotquot sunt vitia tenebras quidem incurrant, sed in nocte ; quod non adeo mirum est ; at invidia tenebras etiam incurrat per diem, et cæcitas ac palpat in meridie, quia dum de aliorum bonis tristat, illa ipsa lux quæ aliis affulget invidiæ tenebras offundit : quod sane gravissimum miserie genus est, quemadmodum ad hunc locum D. Gregorius lib. VI Moral. cap. XVI pulchre docet his verbis : « Quia mens eorum dum de aliorum melioratione affligitur, de radio lucis obscuratur : quia sepe in proximis dum bona aperta considerant, si qua mala lateant investigant ; et sollicitis inquisitionibus laborant, si quid forte quod accusare possint inveniant : » reliquorum nempe vitiorum genera multa quidem mala et difficultates secum adferunt ; at invidia de ipsa felicitate liborem trahit. Proprium hoc est invidiorum ingenium, ut dum proximi miseris urgent, ipsi sibi felices videantur ; dum vero proximis felicitas aliqua vel suos lætior affulgere ceperit, ipsi quidem cæci efficiantur, et aliena claritas ipsis tenebras offundat.

Vers. 15. 13. PORRO SALVUM FACIET EGENUM A GLADIO ORIS

EORUM, ET DE MANU VIOLENTI PAUPEREM. — Postquam Dei miram in consiliis impiorum dissipandis providentiam, nec non formidandam in eorum crudelitate tandem aliquando liberandum. De hac Dei erga pauperes et egenos providentia et amore prorsus singulari multa in divinis Litteris exstant testimonia ; et cum omnes quidem justos complectatur, peculiari tamen ratione ac modo pauperum et egenorum veluti bonus quidam et amabilis tutor ac patronus esse videtur. Id quod regius Propheta sagaci mente expendens Psalm. IX, 36 : « Tibi, inquit, derelictus est pauper : » afflictus nempe et desertus ab omnibus pro beatissimo refugio habet Deum, cui relictus est ; quia illius curæ tum maxime committitur, cum neminem habet alium qui curet. Tunc scilicet libentius Deus occurrit ut soletur, ut optuletur, et dulcissimi affectus sui vim et charitatem exprimat : in Hebræo est verbum ex verbo, super te deseret se pauper. Deo enim nixus, et magno illius patrocinio fruens nihil est quod de se curet ; qui tam bonum et providum curatorem habet, se totum illius fidei amorique potest committere. S. Hieronymus verit, tibi derelinquetur fortis tuus, quasi idem sit pauper et fortis, ex se quidem imbecillis et abjectus, sed ex Dei presidio incredibiliter robustus, omnique ex parte munitus.

Hic animadvertendum, quod cum ab impiis plurima in viros pios tela intenta sint, non vincula, non carceres, non ergastula, non gladios, non virgas, non cruceas et alia exquisita tormentorum genera commemoret, sed linguam tantum, quæ oris gladium eleganter appellat : qua item phrasi Psalmista usus, de Judeis Christi occisoribus agens Psalm. LVI, 5 : « Lingua, inquit, eorum gladius acutus : » quem locum D. Augustinus etiam de Judeis Christum linguæ gladio ferientibus eleganter exponens : « Noli, inquit, attendere inermes manus, sed os armatum : inde gladius processit quo Christus occideretur. » Et post pauca : « Quando ergo percussoribus, nisi quando clamaverunt . Crucifige, crucifige ? » ex quo aliisque sacrosanctæ Scripturæ oraculis facile intelligitur, a nulla re magis virga sanctos quam a petulantibus et dolosa lingua vexari. Illa nimirum gladius, tela et nefarios pugiones suppeditat, quibus frater cum fratre et amici inter se configant, seque bonis et vita spoliant ; illa communem urbium pacem intervertit, adigit multos ad laqueum, qui probris odoveque indigno vexantur ; illa honorem plurimis detrahit, et

Deus pa-
tronus ege-
norum.

Deo derelictus est pauper.

Maledicti feris et bellis comparati.

Maledictis venenum insanabile.

Lingua est ora gladius.

Detrahit tres animalia.

Calumniosus.

principum virorum gratiam eripuit, ac subita calamitate multos oppressit ; illa cursum studio-rum optimorum præstantesque piorum hominum conatus repressit, et malitiose retardavit, quibus Dei gloria et religionis bonum amplificari potuisset. Quot ea lites procreavit ? quæ dissidia familiarium ? quæ divorcia conjugum ? Ubi lingua pestilens est malo dæmoni auctorata, subito exsulat pax, fides, concordia ; succedunt in eorum locum suspicio, perfidia et dolose machinationes, quibus innocenti illuditur, et ad pœnam raptur : non enim male lingue simplex atque unicum vitium est, sed ex plurium aggregatione vitiorum ut chimæra quedam infamis horrescit. Nunquam apis sola procedit, ut naturæ interpretes animadvertunt, verum semper duæ tresve aut etiam plures inveniuntur : sic ubi lingue vitium se prodit, videas subito ut turbam viperam invidiam, odium, inhumanitatem, effrenatam iracundiam, legum divinarum contemptum, viciem in calumniando malitiam, acerbitatem quandam animi jus omne fasque proterentis, adeo ut homines velut circæo poculo in naturam et conditionem belluarum migrasse videantur.

Quin imo S. Chrysostomus etiam feris immaturores peioresque esse contendit in Psalm. XIII ita scribens : « Feræ, inquit, cum carnem humanam gustaverint mox cessant, propter insuetum nutrimentum erubescens ; improbi autem et invidi perpetuo fidelem maledictis exedentes non satiantur ; » ubi etiam decoratos leones appellat, et ex mente regis Vatis Psalm. XII, 4, in classe iniquorum reponit, « qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam, » etc. ; alii verunt ex Hebræo, qui deprædantur, ut nocturni veluti lupi esse videantur, qui avidis faucibus et ore toto in prædam inhiant involentque. Eamdem ob causam maledictiæ crimen cum aspidum veneno comparatur Psalm. CXXXIX, 4 : « Acerunt lingua suas sicut serpentis : venenum aspidum sub labiis eorum : » rei certe opportunissima imago, nam venenum aspidum mortiferum est, et, ut physici aiunt, immedicabile, seu, ut Moyses in Deuter. XXXII, 53 loquitur, « insanabile : » haud minus mortiferum est lingue virus, quam non abs re pius Vates acui dicit ut serpentis. In quo S. Bernardus tract. De Tripl. cust. mysterium agnoscit : vidit enim dicit a Plinio lib. XI, cap. XXXVII linguam esse tenuissimum serpentibus et trisulcam, nominari autem trisulcum seu trifidam telum, quod triplici cuspidis ferit, adque ipsum bellissima in linguam et apissime convenire. Linguam igitur detractoris ait esse viperam venenatam, quæ cum virus vomit detractionis, ut triplici cuspidis et trisulca tela lethaliter inficit flatu uno : quippe absentis famam, auscultantis conscientiam, detrahentis animam gratiæ vita spoliatam crudelis interimit.

Quid de mordaci et calumniosa lingua dicam ? sunt enim aliqui tam impotentis et offrensæ lin-

guæ, ut non modo non absentibus parcant, sed, quod impudentis audaciæ est, ne presentibus quidem, quos sævo dente lacerant, eorum linguam intemperantem et maledicendi consuetudinem Propheta regius in hunc modum expressit Psalm. LVI, 5 : « Dentes eorum arma et sagittæ : » apud Symmachum est δὲξια, lanceæ ; unde S. Hieronymus ita verit, dentes eorum lanceæ et sagittæ. Divino plane iudicio armorum duo genera possit ad vulnus infligendum accomodata : illud ad presentes, hoc ad distantes pertinet. Lanceis cominus, sagittis eminens ferociunt ; ut lanceis, ita probris et contumelia illos cum quibus agunt transverberare solent crudeliterque impetere : sagittas autem in procal positos et absentes mittunt : uno verbo, omnium hominum nomen atque famam impunita licentia rodunt atque violant. Magna est ergo Dei benignitas atque potentia, quæ hominem egenum et pauperem, omni amicorum ope atque humanis præsidis destitutum, ab immani hostium truculentissimorum vi liberet, et eorum venenata tela retardat.

Septuaginta versum hunc ad rem bellicam transferunt, et ita vertunt, ἀπολαύω δὲ τὸν πάϊνον ἄδωρα, δὲ εἶδη ἐν χερσὶ δουλοῦ, παραλαύω αὐτὸν ἐν bello : infirmus autem egrediatur de manu potentis : ita nimirum ut impij in bello injusto, quod adversus pios gerunt, interneccione deleantur ; justus vero et pii victoriam ex impijs consequatur. Per egenum quoque D. Gregorius lib. VI Moral. cap. XVI intelligit virum justum, qui nulla vi a pietate dimoveri possit. Duplicem autem statuit modum, quo quis ad peccandum adducitur, scilicet exemplo et suasionem, quod exposit illis verbis : « Salvum faciet egenum de gladio oris eorum : » tum etiam minis, terribilibus atque supplicis, quod exposit verbis sequentibus : « Et de manu violenti pauperem, » ut sit sensus, hominem pium ita virtuti addictum et penitus affixum esse, ut neque malorum sociorum suasionibus, neque tyrannorum terribilibus atque supplicis vel latum ab ea unguem dimoveri patiat. Ipsa S. Gregorii verba sunt istiusmodi : « Recte dicit : Salvum faciet egenum de gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem, » ac si aperte diceretur : Sic in se Deus humilium mentes solidat, ut eas ad perpetrandum nequitiam neque blandimenta persuasionum pertrahant, neque dolores suppliciorum frangant. »

16. ET ERIT EGENO SPES : INIQUITAS AUTEM CONTRA- Vers. 16.
RET OS SUUM. — Ex istiusmodi nimirum Dei patro-
cinio ac tutela egeno ac pauperi justo spes ac-
crescet, cum se viderit ab iniquo invasore et
injusto oppressore divina mirabiliter ope libera-
tum. « Iniquitas autem (id est iniqui invasores,
qui justum inopem oppreserant, cernentes ip-
sum tam validò Dei presidio munitum, et ex
omnibus periculis ereptum) contrahet os suum, »
id est præ stupore attoniti obmutescunt, cum vi-

Lingua
dentata
et armata
lanceis et
sagittis.

Vir justus
nec blas-
phemiam
nec tormen-
ta a viri-
tute di-
moveretur.

tamne degradatis meritis humilietur. Nec inimicus est medicus, qui ferit ut periculum tollat, et vulnere vulnus excludat. Nec adversatur patris affectus, si liberis doceat amplexibus flagellorum: paterna enim flagella exercitia sunt innoxia pietatis. Ergo quoniam castigatio corrigentis amaris est causa, cum de pietate descendat, ama medicum percussorem, cuius plaga mater est medicinæ: *Ego (inquit Dominus Deuter. xxxii, 39) occidam, et vivere faciam; percussam, et ego sanabo.* Cum non desit in homine quod curetur, ferit ut curet; ut sunt manus medici, quæ multum lædendo conferunt sanitatem non sine murmure patientis. Aggredere igitur frater sustinentiæ remedium, quo valeas gravidam tentationibus sarcinam levigare, et pericula dum patris superare, » etc. Hisce et similibus monitis visus est Eliphaz Jobi afflictum animum relevare et curare voluisse, sed parum, uti non semel monuimus, perite; quod in primis principis circa causas afflictionum Jobi hallucinaretur, eumque quo minime laborabat animi morbo teneri existimaret. Unde fit, ut optimas quidem sententias et per se saluberrimas proferat, sed male illas Jobo applicare pergat.

Vers 19. 19. IN SEX TRIBULATIONIBUS LIBERABIT TE, ET IN SEPTIMA NON TANGET TE MALUM: — est poeticus hebraismus, certum pro incerto, numerum multitudinis significans, q. d. Licet septies et pluries in mala incedas, semper liberabit te, hic loquendi modus frequens est in Scripturis, ut patet ex illo *Prov. vi, 16*: « Sex sunt quæ odit Dominus, et septimum detestatur anima ejus: » item *Prov. xxx, 45*: « Tria sunt insaturabilia, et quartum, quod nunquam dicit: Sufficit; » et in *Amos cap. 1, 3*: « Super tribus sceleribus Damasci, et super quatuor non convertam eum. » In quibus locis numerus ille seorsum additus priorum complet.

Septemarius autem, ut alibi notavimus, solet poni pro numero multitudinis aut universitatis, estque Spiritui Sancto familiaris, ut S. Augustinus lib. II *De Civit. cap. xxxi* observat. Eliphaz autem hæc loquendi formula significat nihil esse timendum illi qui Deum omnipotentem et justum agnovierit, et se illi totum subjecerit, ac sue vite tutelam rationesque omnes sine ulla exceptione tradiderit. Analogice locum hunc exponit Didymus in *Caten. hoc modo, q. d. In sex diebus hujus vite, id est in hoc sæculo laboribus deputato, exercet te Dominus tribulationibus mortali familiaribus, et quibus te liberabit; in septimo autem, scilicet Sabbato resurrectionis, non tanget te malum ullum; sed impassibilitate et gloria cumulaberis.*

Septem tentationum mod. Topologicæ septem iste tribulationes sunt septem tentationes, a quibus nos divina miseratione, si volumus, adhibitis auxiliis puros illibatosque custodit. Porro septem hæcæ vias seu rationes tentandi, quibus adversarii nos aggrediuntur, ita pulchre describit Richardus Vic-

torinus in *Psal. xc, et ex eo Dionysius Nichelini lib. De Rom. tent. art. 8* his verbis: « Diabolus enim et alii hostes nostræ salutis primo nos tentant tentatione importuna; secundo tentatione dubia; tertio tentatione subita; quarto tentatione occulta; quinto tentatione violenta; sexto tentatione fraudulentæ; septimo tentatione perplexa. » Ad hosce septem tentandi modos universa tentationum genera referuntur, a quibus nos solum veritatis omnino tutos fore Propheta regius pollicetur dicens *Psal. xc, 5*: « Scuto circumdabit te veritas ejus, non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et daemone meridiano, » etc., ubi *veritas ejus*, est verbum Dei, quod omnem ejus veritatem ad salutem necessarium complectitur, et habet rationem scuti, quo contra omnes tentationes munimur atque protegimur: sicut enim scutum omnibus corporis partibus tuendis, omnibus hostium telis eludendis et repellendis accommodatur, ita etiam verbum Dei omnes virtutes servat, et omnia vitia repellit; unde Burgensis ad locum jam citatum: « Cum, inquit, adversarius tentando circumiret per diversa vitia, Christus circumdedit se scuto veritatis: quamlibet enim tentationem contra eum commissam evacuavit per auctoritatem sacræ Scripture, que est veritas divina. » Per hæc ergo *veritatem* a tentationibus liberamur, dum earum notione imbuimur, et virtute divina protegimur; hæc est lux illa ælestis, que tentationum nobis qualitates aperit, et ex luce ad calorem, id est ex cognitione ad pugnandi dextritatem procedens, nos erudit; quoniam *Proverb. xxiv, 16*, « septies in die cadit justus, et resurgit: » quia saltem in rebus levibus sepe hæc multiplici tentatione ligatur, et potentia ælestis virtutis erigitur, ut propter septemplex liberationem eum regio Vate canat *Psa. m. cxviii, 164*: « Septies in die laudem dixi tibi propter judicia justitiæ tuæ. » Vere enim judicia sunt justitiæ simul et benignitatis, quando hostis injuste animam impetens juste cadit, atque anima miserandam in modum tentationibus oppressa benignæ se Dei ope liberatam intelligit.

20. IN FAME ERUET TE DE MORTE, ET IN BELLO DE MANU GLADI. — Sigillatim Eliphaz commemorat tribulationes humano generi maxime familiares et molestas, quibus Jobum, si in spiritu humilitatis toto corde ad Deum vere conversus fuerit, absque dubio liberatum prædicit: ac in primis calamitosa famis tempore, quando plurimi panis et cibi ad vitam sustentandam congrui defectu contabescere consueverunt, nihil ei unquam ad victum, etiam commodum, necessarium defuturum pollicetur. De istiusmodi a fame et inedia exemptione ac preservatione satis frequens exstat in Scriptura viris justis facta promissio; de quibus Psalmista canit *Psal. xxxvi, 20*, quoniam « non confundentur in tempore malo, et in die-

Verbum Dei est scutum contra omnes tentationes.

In Ecclesia multi mendicantes justi, sed non derelicti.

Fames magistra virtutis.

Vers 19 Justus Deus non patitur perire famem: et hoc intellegendum est.

bus famis saturabuntur: » licet enim in calamitates quandoque incidant, nunquam tamen a Deo deseruntur; sed ejus in se benignitatem ac providentiam prorsus singularem experiuntur, quæ communi rerum inopia grassante non solum id quod ad vitam utcumque tolerandam satis, verum etiam ad oppiæ vivendum abunde sit, iis liberaliter suppeditatur. Ad cuius rei confirmationem, et majorem ejusdem veritatis asseverationem *ibid. vers. 26* Propheta regius tanquam testis oculatus ac fidelis mox subjungit: « Junior fui: etenim senui: et non vidi justum derelictum, nec semen ejus querens panem, » diserte significans se longa mulatorum annorum experientia doctum commperisse, nunquam a Deo virum justum penitus fuisse derelictum, aut ejus posteros cibi potusve penuria laborasse.

Ad quem locum recte notat Bellarminus sententiæ istius veritatem minime tolli aut elidi per hoc, quod indies modo in Ecclesia videamus quam plurimos fideles pauperes mendicato sibi victum et panem querere: nam quod ad religiosos quidem mendicantes attinet, hi sua sponte, non tam ex inopie necessitate quam ex paupertatis amore mendicant, neque dici possunt *derelicti*, ac Deus eos mirabili sua providentia sustentet, nec quidquam fere iis rerum ad victum necessarium deesse patiatur; ceteri vero mendici plurimum non sunt filii eorum qui consueverint aliorum pauperum misereri et elemosynas dare, ad quos proprie hæc promissio pertinet; sepe enim etiam ipsimet neque justi sunt, neque filii justorum. Quod si vero etiam inter illos aliqui nonnunquam justi et sperantes in Domino reperiantur, qui cum evangelico Lazaro micam querant *Luc. xvi*, quibus famem depellant, hi profecto melius aliquid a Domino accipiunt quam sit copia rerum temporalium; neque tales mutare vellent meritum patientiæ cum omni temporali felicitate. Talibus enim fames et penuria istiusmodi non tam infligitur in pœnam, quam immittitur ad eruditionem, ut illa tanquam optimo magistro ad virtutem et honestatem utantur; si quidem magister hic non ad prima duntaxat rudioribus elementa virtutis proponenda idoneus reperitur, verum etiam ad sapientissimos quosque doctores ad apicem perfectionis promovendos a tissimus judicatur. Hoc professore gentium doctor Paulus ad tantam, quam merito miramur, sanctitatem se profectum testatur *II Corinth. xi, 27* « in fame, et siti, in jejuniis multis. » Quin et Christus Dominus, cum esset Filius Dei, famem sibi ipsi magistram adaptavit, quam non semel perpeti voluit, ut disceret ex iis quæ passus est, teste Apostolo *Hebr. v, 8*.

Verum de hæc fame optima et perfectissima quæque suadente non hic sermo est, sed de illa aliâ, de qua Poeta canit *VI Æneid. vers. 276*:

Et male suada fames et turpis egestas:

quam a viro justo David loco jam citato ejusque filius Salomon *Proverb. x, 3* jure merito removere dicens: « Non alliget Dominus fame animam justi; » ad quem locum vide nostrum Salazar, qui illum eleganter illustrat, et plurima ex varia eruditione adfert, que ad hæc, in qua explicanda versamur, Eliphazi sententiam illustrandam conducunt: quin et Hesiodus auctor profanus de viro justo ausus est asserere nunquam eum fame periturum ita scribens:

Ὀδὲ περ' ἀδικίᾳσι μὲρ' ἀνδρῶν λιγὸς ἐσθδὴ· Ὀδ' παρὶ δολίῳ δι' ἀμνηστὰ ἐργα νέμεσται, Τίσι φέροι μὲν γαίη πολλὸν βίον:

Nunquam dira famis justos divexat in orbe Aut mox: ast illos junctiva pinguis præbet Cæcolæ, et telus his victum præbet abunde.

Nec in fame duntaxat a morte, sed etiam in bello de manu gladii liberum fore pronuntiat, ubi Polychronius in *Caten. manum gladii vim et potentiam gladii exponit*; alii vero *ictum ensis* interpretantur: Pineda per hypallagm dictum cupit pro *gladio manus*, gladius enim manus apprehensus et elevatus symbolum est extremi discriminis et presentis hostis atque imminentis cædis. Significat ergo Jobum, si ad Deum confugerit, omni periculo liberandum. Hoc singulariter experti sunt Jacob cum filiis suis, et Elias, et Elisæus, alique complures viri pietate et fiducia illustres, quos Deus a fame et gladio ac minis ho tum libus incolumes præstitit. Plurima sunt istiusmodi in sacris litteris et historiarum monumentis divina erga suos protectionis exempla; que, quod satis obvia sint, omitto.

21. A FLAGELLO LINQUE ABSCONDERIS: ET NON TIMEBIS CALAMITATEM CUM VENERIT, — id est aculeate ac virulente obtractorum lingue te Deo protegente non lædent, et pacatæ conscientie testimonio fretus ingruentia mala minime formidabis; ubi nota linguam detractoris ac maledici, quam *supr. vers. 15* *glodium* appellaverat, nunc *flagellum* nuncupari, a quo ait pios homines abscondi, ac si Deus eos clypeo sue protectionis ambiat; Vatablus hic per *flagellum linguæ* calumniam intelligit, a qua eum qui perfecte Deo servit tanquam a supremo malo liberandum exponit. Est autem calumnia, ut Nonnus Marcellinus explicat, *malitiosa et mendax infamatio*; hinc proprie loquendo *calumniator* dicitur, qui falsa crimina imponi apud omnes, signanter autem apud iudices, et viros præcipuos, uti docent Nonius et Marcianus lib. I *ad Senat. Turpil. lib. St. calumniatus*, de verb. sign. Nec ulla re magis commovetur sapiens quam falsi criminis impositione, juxta illud *Eccle. vii, 8*: « Calumnia conturbat sapientem, et perdit robur illius; » quem locum expendit egregie S. Basilius epist. 79 *ad Eustach.*, qui ita legit, *calumnia virum humilitat: calumnia pauperem conturbat, intelligens omne genus hominum conturbari calumnia. Nec mirum, nam, ut*

Justus etiam in bello tactus est.

Vers 21. Flagellum lingue quæ quid.

Calumnia quid, et quantum conturbat.

Sapienter ait, suprema plaga, qua quis percussus potest, est quam inferi columbarioris lingua, juxta illud *Ecclesi. XVIII, 21*: « Deus cordis mei, » ubi in Hebraeo est *רצו תסור*, proprie *petra cordis mei*: alio in loco *Psalm. xci, 16*: « Rectus Dominus Deus noster, » ubi pro *Deus* est eadem vox, et Cajetanus vertit *rupes mea*, hoc est *ars*, non in rupe tarpia, sed in caelo atque Deo posita: item in eo *Psalm. LXXVII, 33*: « Deus adiutor eorum est, » Habet lingua sancta, *Deus צור תסור*, hoc est *rupes eorum* est; hac scilicet consideratione rex ille devotus se vehementer excitabat non modo ad piam in Deum fiduciam, a quo sepe tristissimus in rebus et calamitate praesidium fuisse consecutus, verum etiam ad eundem sospitatorum suum magno et singulari amore diligendam, cum ait *Psalm. xvii, 1*: « Diligam te, Domine, fortitudo mea: Dominus firmamentum meum, et refugium meum; » ubi in Hebraeo pro *firmamentum* habetur *סליו סלחיה*, hoc est *petra mea*, videlicet firmum ac solidum fundamentum, quo stetit invictus, cum procella furentium inimicorum stantem evertere et affigere conarentur: pro *refugium meum* est *מטורתי מטורתי*, hoc est *ars mea*, seu valida munitio, ad quam mihi patuit refugium, *q. d.* Cum in tuto sum Deus mihi est firmamentum; cum in periculo incidere tui perfergi locus: hac igitur Dei protectione secuti sumus et tui: « nam (ut pulchre S. Cyprianus *De Orat. Domin.* ait) quis est de saeculo metus est, cui in saeculo Deus tueri est? » Hanc porro viri justi ac Deo chari securitatem magis inculcans et amplificans subdit:

Dens mors acerrime protegit.

Patet et magnanimitas, calumniae antequam adhaerent.

22. IN VASITATE ET FAME RIDEBS, ET BESTIAS TERRE NON FORMIDABIS. — id est, cum a praedonibus vastata fuerit regio, et cum a sterilitate fames ingruerit, tu opulentus intactusque letaberis, neque timebis, ne forte lupi alieve belluae feroces in te vel in greges tuos a Deo immittantur: luctuosum certe spectaculum exhibere solet vastitas camporum et agrorum, quos spinis, urticis aliisque herbis noxiis squalentes sterilitas conficit, et invisos reddit: ibi belluae vix pastum reperientes sevir in homines consequeruntur, a quibus immunem fore Jobum, si recte agat, Eliphaz pollicetur: quia nimirum pro viro justo stat potestas major, quae humanos casus moderatur et frangit. Illa porro vox *ridebis* indicat animum prorsus liberum atque securum, quem neque tempestas aliis formidanda conturbet, vel a sereno ac tranquillo mentis statu deiciat, aut ullo modo impediat, quo minus jugi ac solida liquidaque fruatur voluptate. *Ita ventos ridere dicitur et imbres*, qui domant in rupe fundantur et bene compaginatam faculi, quam propter firmitatem ventus dejicere, et propter compactam solidamque materiam imbres penetrare non possunt: sic scopuli et cautes ridet illis fluctus confusionem suam desperantes, a quibus nullum pati possunt detrimentum. Quin et Martialis de endromide, id est vil-

Profectio Dei multae symbolis admodum habet.

in vivo saxo editoque positum: quo nomine regis Vates Deum saepissime appellat, ut cum ait *Psalm. LXXII, 26*: « Deus cordis mei, » ubi in Hebraeo est *רצו תסור*, proprie *petra cordis mei*: alio in loco *Psalm. xci, 16*: « Rectus Dominus Deus noster, » ubi pro *Deus* est eadem vox, et Cajetanus vertit *rupes mea*, hoc est *ars*, non in rupe tarpia, sed in caelo atque Deo posita: item in eo *Psalm. LXXVII, 33*: « Deus adiutor eorum est, » Habet lingua sancta, *Deus צור תסור*, hoc est *rupes eorum* est; hac scilicet consideratione rex ille devotus se vehementer excitabat non modo ad piam in Deum fiduciam, a quo sepe tristissimus in rebus et calamitate praesidium fuisse consecutus, verum etiam ad eundem sospitatorum suum magno et singulari amore diligendam, cum ait *Psalm. xvii, 1*: « Diligam te, Domine, fortitudo mea: Dominus firmamentum meum, et refugium meum; » ubi in Hebraeo pro *firmamentum* habetur *סליו סלחיה*, hoc est *petra mea*, videlicet firmum ac solidum fundamentum, quo stetit invictus, cum procella furentium inimicorum stantem evertere et affigere conarentur: pro *refugium meum* est *מטורתי מטורתי*, hoc est *ars mea*, seu valida munitio, ad quam mihi patuit refugium, *q. d.* Cum in tuto sum Deus mihi est firmamentum; cum in periculo incidere tui perfergi locus: hac igitur Dei protectione secuti sumus et tui: « nam (ut pulchre S. Cyprianus *De Orat. Domin.* ait) quis est de saeculo metus est, cui in saeculo Deus tueri est? » Hanc porro viri justi ac Deo chari securitatem magis inculcans et amplificans subdit:

Dens ars munitio, tui et refugium.

Vers. 21. Suetas vastitas et fames non affligit.

Bestia sceleris, et sceleris obsequio fuerit.

losa et hirsuta veste bene texta induto, loquens ait:

Ridebit ventos hoc munere lectus et imbres.

Justus iniquos deridet.

Septuaginta hoc loco vertunt, *δικαιων και δολων καταφρονων, iniquos et iniquos deridebis*, id est ludibrio habebis tyrannos, praedones ac violentos pauperum oppressores; vel quasi ludens ac ridens illos fugabis, debellabis, concalcabis et subsannabis: quo sensu de impiis regibus ac tyrannis dicitur *Psalm. II, 4*: « Qui habitat in caelis iridebit eos, et Dominus subsannabit eos; » et *Habac. I, 10*: « Ipse super omnem munitionem ridebit, et tyranni ridiculi ejus erunt: » item ad impios vocationis suae desertores et consiliorum divinorum illusores ipsemet Dominus ait *Proph. I, 26*: « Ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo: » quibus locis *ridere* pro *illudere* sumitur, seu contemptui et despectui habere (quemadmodum etiam Septuaginta hoc loco accipiunt) ita ut Deus simul cum justis ita rideat, id est eos ridere faciat, ut iniquos irideant, risuque ac damnatione dignos ostendant. Quemadmodum hostili exercitu adversus civitatem castrametante, et eam variis insultibus oppugnante, tum obsidione commetatum excludente, tum desolatoris machinis mazia quatiente, tum variis excursibus regionem depopulando, arx fortissima, in praecelsa rupe firmiter edificata, et omni necessario instructa probe munita, nil timens hostiles conatus omnes ridet et irridet: ita justis divino praesidio freti adversarios non formidant, sed irritos eorum conatus et astus irridet et explodunt; et jure quidem, inquit Gregorius lib. VI *Moral.* cap. xv « sancti enim viri quia contra multiformem adversarium se pugnare considerant, semetipsos in certamine multipliciter parant: habent enim contra famem divini verbi pabulum; contra belli gladium, continentiae scutum; contra flagellum lingue, protectionem patientiae; contra exterioris calamitatis damnum, interni amoris adiutorium. Unde miri modo agitur, ut quo eos hostis callidus numerosus tentat, eo circumspecti Dei milites virtutibus ditiores fiant: » ideo enim eorum dicitur: « In vastitate et fame ridebis, » neque hoc tantum oblinebis, verum etiam a ferarum et belluarum injuriis liber eris, unde mox subjungit:

ET BESTIAS TERRE NON FORMIDABIS. — Constat ex sacris litteris et historiarum monumentis Deum nonnunquam scelestis hominibus itatum feras belluas immississe, quae de illis vindictam sumerent ut ignitos serpentes in populum marmuratum *Num. xxi, 6*, leones in Assyrios a Salmanaazar in Samariam missos *IV Reg. xvii, 23*, ursos in petulantes pueros Elisei derisores *IV Reg. II, 24*: sicut et contra legimus viros sanctos immanissimas etiam belluas refrenasse *Heb. xi, 33*, obturasse ora leonum, et cum iis non secus ac cum agnis luisse, ursis imperasse; pantheras at tigrides

cicurasse, ut in *Vit. Patr.* et S. Francisci, Vedasti, Galli et nostri Josephi Anchietae, hoc nomine prorsus admirabilis, historiae memoriae proditum reperitur: quorum similia sexcentis aliiis vitae ac morum innocentia conspicuis contigisse ex sanctorum annalibus diligens lector cognoscet. Significat ergo Eliphaz viri justo et innocenti nihil quoque a feris belluis metuendum esse. Alii cum Olympiodoro et Philippo hic per *bestias* intelligunt homines silvestribus ac ferinis moribus, qui propter sceleris infamiam atque sordes in belluarum conditionem similitudinemque demigrant: in iis enim affectio illa deprehenditur, quam Aristoteles lib. VII *Ethic.* cap. I *διεστρατα* vocat, id est *feritatem*, quae in eos cadit, qui vitio reliquis antecellunt; et definitur ab eodem cap. VI *διεστρατα* *ακακια, modum superans vitiositas*; addidit alio capite hominem vitiosum *μεμωραδωσα*, id est *inimicitis paribus plura vitiorum mala quam feram*. De istiusmodi hominibus S. Ignatius, eodem quoque genere loquendi usus, ad Romanos scribit his verbis: « De Syria usque ad Romanos pugno ad bestias in mari et in terra, nocte dieque ligatus cum decem leopardis, hoc est militibus, qui me custodiunt: quibus et bene feceris peiores fuit: » in eandem quoque sententiam S. Paulus ait I *Corinth. II, 32*: « Si secundum hominem ad bestias pugnavi Ephesi: » similiter *II Timoth. iv, 17*: « Liberatus sum, inquit, de ore leonibus, » Nerone intelligens. Sic alibi passim in Scriptura homines improbi ex similitudine morum brutorum *bestiarum* quoque appellationem sortuntur; ut ad cap. I, 4 et alibi me annotasse memini. Verumtamen hoc loco *bestias* in propria significatione sumi censeo, ut sitensus, hominem jure divina protectione fretum neque hostium neque bestiarum incursum metueret.

Tropologie S. Gregorius lib. VI *Moral.* cap. xx per *vastitatem* intelligit orbis consummationem et extremum iudicium, cum impii pane celesti ac Dei gratia destituti peribunt fame, atque bestias, id est diaboli, praeda fient: tunc nimirum justi salutis suae securi in interitu impiorum ridebunt, nec demones formidabunt.

23. SED CUM LAPIDIBUS REGIONEM FACTUM TUUM, ET BESTIAE TERRE PACIFICAE ERUNT TIBI. — Recensuerat Eliphaz verba praecedentibus mala quae a Jobo procul abfutura praestitatus est, modo ipsum peccati, cuius eum sibi male conscium putabat, perierit; non vero subdit genus quoddam felicitatis temporanae, isto praesertim saeculo, justitiae integritati vitae passim adnatae solite; spondens scilicet Jobum, ut cum Deo in gratiam redierit, adeo fore fortunatum, ut cum regiones ac latitudina sua certis finibus circumscripterit, terminosque ac limites erectis de more lapidibus designari, neminem eos refugere ausurum, aut ullo modo transire, vel columnas maeritiae evterere; sed adeo immobilis ac firmos istiusmodi terminos futuros, ac si cum eo pacto per-

Temporalis felicitas aliquando est fracta iustitia. Quid signum factum cum lapidibus regionum

petum sanxissent, ne se a quopiam transiri aut violari unquam sinerent, g. d. «Ponet Deus fines tuos pacem» Psalm. cxlvii, 14: quin et feras quoque ipsas et infestas agris bestias, puta lupos, apros, vulpes, et similes, nihil unquam frugibus et arboribus ac vineis noximenti allaturas pollicetur: quippe quæ pietatis ac divinæ protectionis vim sentiant, et per impiorum potius arva grassentur. Hic sensus præ aliis, quos plurimos ad hunc locum adfert Pineda noster, mihi maxime probatur, tanquam simplicissimus et clarissimus, ac cum precedentibus et sequentibus optime coherens. Posset quoque prima pars hujus versiculi ad fecunditatem soli pertinere, ut pactum cum lapidibus percussum idem sit ac semen in petrosam terram jactum, et velut ex pacto quasi contra naturam singulari benedictione Dei procedunt amplum refrendens: sicut enim terra fructifera Psalm. cvi, 34, vertitur «in salsuginem a malitia habitantium in ea, » sic e contrario solum sterile lapidibus exasperatum mitescit ac fecundatur ob pietatem cultorum, quibus Deus propitiis est et benedicit. Quin imo virorum etiam sanctorum precibus et benedictioni nonnumquam id concessum fuit, ut agri steriles et lapidosi longe fecundissimi evaderent: ita in Vita Patr. S. Copres arena benedicta maximam agrorum fertilitatem correxisse scribitur. Multo autem adhuc frequentius bestiis terre pacificis usi sunt sancti, quibus etiam non raro obediunt et servaverunt, ut Leonem Antonio, Macario Romano, Simoni Prisco, Cerasimo, Sergio, Paulo Helladico, Joanni Anachorete, aliisque; serpentes Paulo, Hilarioni; crocodill Pachomio, Benoni, Heleno; hyænæ Macario Alexandrino et Pachoni; onagri Antonio; hippocotamus Benoni; dracones Ammoni; ut alios taceam, quos in Vita Patr. et Fast. Sanct. videre licet atque admirari.

Allegorice S. Gregorius lib. VI Moral. cap. cxxi: « Quid, inquit, per regionum lapides nisi ecclesiarum electos accipimus? quibus primi instructoris voce dicitur I Petr. ii, 3: Vos autem tanquam lapides divini superedificamini; de quibus sancte Ecclesie Dominus per Prophetam pollicetur dicens Isai. liv, 11: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos. Qui igitur recte vivit pacto se cum lapidibus regionum jungit; quia in eo quod mundi desideria superat, vitam suam procul dubio ad sanctorum precedentium imitationem ligat. » Tropologice ibid. S. Gregorius per bestias terræ, quas Dominus nobis pacificat, motiones carnis intelligit, et pravas affectiones; quas quasi feras in nos missas, pacatas nobis sentimus, cum ex illis divinum amorem et cœlestia desideria comparamus. Considera hic mihi quantum bonum et quanta sit hominum felicitas, compressis et edomitis illis belluis juvenda animi pace gaudioque potiri. Certe qui affectus suos domerunt, sic ut placida animi quiete et tranquillitate fruuntur, sicut veluti eternitatis candidati, qui jam cœlitum

Incolam plebem aliando terram sterilem fecundavit.

Fera Sanctis pacificata et obsequiose.

Viri sancti sunt Ecclesie.

Sancti pacatas habent passionis.

beatissimam conditionem delibent, et in aëtris prope empyreæ domus versentur: de hoc est, inquit D. Ambrosius Epist. 27, esse divitem eternitati, cum pace animi, cum tranquillitate quicquid nihil concupiscere, nullis exagitari cupiditatum procellis: » sic a S. Petro I Epist. iii, 4 spiritus quietus dicitur in conspectu Dei locuples, quasi cum pace copia cornu cœlestibus donis referunt liquidisque lætitis affluens sese totum in piam mentem effunderet. Hic placidus animi status, et vacuitas a perturbationibus, est insigne donum divinæ benedictionis; de quo regius Propheta canit Psalm. xxviii, 11: « Dominus benedictet populo suo in pace, » ubi S. Basilius hanc pacem, quæ motus animi et affectiones componit, dicit esse εὐδαιμονίαν τῶν ἐπιθεῶν, omnium Dei benedictionum perfectissimam; illos vero qui bellantium inter se perturbationum motum et turbellam sentiunt negat esse compotes illius pacis, quam discipulis suis Christus impertivit; quamque deinde apostoli omnes in oraculis suis monitione divinis apprecari solent.

Agnoverunt etiam profani sapientes quanta in edomitis animi perturbationibus sita sit virtus et perfectio; quo nomine plurimi Socratem summis in cœlum laudibus efferunt, quod affectus suos ita plane subditos haberent in potestate, ut eodem vultu et iret et rediret domum, nec quidquam esset quod ab illa animi æquabilitate ipsum posset dejectere: quamobrem Jambllichus in Vita Pythag. cap. 11, ait ipsum in omnibus habuisse εὐδαιμονίαν καὶ ἡσυχίαν ἡρώδην, serenam quietem et tranquillitatem, sic ut neque ira unquam, neque risu, nec emulatione, nec contentione, neque ulla graviore perturbatione jactaretur. Plane venuste graviterque Seneca Epist. 59: « Talis, inquit, est sapientis animus, qualis mundi status supernum: semper illic serenum est. » Sed quæ ab illis doctissimis hominibus celebrantur in suis, illa in nostris multo majora et mirabiliora fuerunt: nam magnus Antonius, exemplar innocentiæ veræque virtutis, et Pythagoram et Socratem et quosvis alios e sophorum natione longe in eo genere superavit: de illo D. Athanasius in Vita ejus magnifice memorat ut de cœlesti homine, qui in vultu gratam mentis et quieti animi lumen pictum ostenderet, cum turbidas omnes affectiones incredibili et constanti virtute dimisset. De aliis prope infinitis similia etiam prostant exempla in Fast. Sanct. et clarissimum hominum monumentis; quæ, ne prolixior sim, omitto.

24. ET SCIENS QUOD PACEM HABEAT TABERNACULUM Vers. 24. TUUM, ET VISITANS SPECIEM TUAM NON PECCAVIS. — Promittit Eliphaz Jobo pacem, id est honorum omnium abundantiam, si consilio suo acquieverit, et ad Deum se converterit, a quo bona cuncta procedunt; spondens hinc omnia prospera tabernaculo seu domui ejus adventura, sic ut nihil habeat quod animum exerceret, aut oculos offendat; nihil absit quod expectant, et inpenso

locum sit.

Philosophum, in fræmendis animi passionibus perfectia.

S. Antonius exemplar animi hæreticis posit.

Pacis nomen Hebraicorum omnium abundantiam significantem.

comparat pretio, qui videri volunt aut esse fortunati: pacis enim nomen hebraice שלום salum, salutem, incoluntatem et honorum omnium affluentiam significat; unde in fine epistolularum et occursum multo Hebræi solemniter hac pacis appreciatione utebantur, וְאָתָּם שָׁלוֹם, vœtam salum, quod latine dicimus, et tu saluus, subaudi esto, id est vale, salve, pax tibi; quibus verbis designantur omnia quæ homines optare debent aut solent. Hæc salutandi formula ipsimet Christo et apostolis quoque fuit familiaris, quibus ea pro vaticio et rerum omnium ad vitam sustentandam necessarium promptuario abunde sufficiebat: nam ubi Christus discipulos suos ad evangelium omnibus gentibus promulgandum per universum terrarum orbem missurus eis precepisset Marc. vi, 8 et Luc. x, 4, ut non portarent « sacculum, neque peram, neque calceamenta; » ne quid sibi defuturum vernerent, ipsis externorum domos intrantibus instar symboli honorum omnium proferre pacis verbum jussit dicens Luc. x, 5: « In quamcunque domum intraveritis prinam dicite: Pax huic domui, » hanc obscure significans cum hac fausta pacis appreciatione omnium illico honorum copiam adfuturam. Nam (ut ad istum locum pulchre Chrysostomus in Cat. Patr., quam in S. Lucam ebidimus) « nihil, inquit, paci par est aut æquale; quapropter et nos ubique pacem poscimus, in Ecclesiis, in preceationibus, in præfationibus ac denuntiationibus; semel, iterum, tertioque ac sæpius eandem prælatos Ecclesie impertitur dicens: Pax vobis. Et quare illud? quia videlicet ipsa bonorum omnium mater existit atque gaudii argumentum. »

Quamobrem apostolico quoque Societas nostra exemplo edocta omnes fere quascumque scribit litteras auspiciari solet solemniter hac salutandi formula, pax Christi, quibus verbis illi, ad quem scribimus, a Deo bonum omne postulamus, quod pacis nomine significatur: « ipse enim est pax nostra, » inquit Apostolus Ephes. ii, 14, a quo edoctus S. Dionysius inter divina nomina pacem hanc recenset, ac velut conciliationis principem pacificis laudibus prosequitur. Quinque autem potissimum modis Deus pax nostra dicitur, primo, tanquam auctor omnis pacis et quietis animorum; cum ipse sit auctor omnis boni, quod homines concupiscunt, et quo obtento quiescent.

Secundo, peculiariter Christus dicitur pax nostra, eo quod nimirum ipse sit auctor magnæ illius reconciliationis cum Deo, et justitia divina, a qua nobis propter peccatum nostrum æterna damnatio impendebat; Christus autem ita nos reconciliavit, ut non solum Dei a nobis iram averterit, sed insuper etiam nos ex inimicis filios Dei atque cœlestis regni hæredes constituerit. Tercio, dicitur pax nostra, quatenus dissidium, quod inter Judæos et gentes intercedebat, e medio sustulit, utrosque copulans in unum populum, juxta illud Apostoli Ephes. ii, 14: « Qui fecit utraque unum,

Pacis ap- preciatio est formula salutandi familiaris Christo et apostolis.

Pax est inter Dei nomina. Deus dicitur pax nostra quinque modis.

Christus peculiariter pax nostra dicitur.

et medium parietem macerie solvens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuat, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, et reconciliet ambo in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. » Quarto, quia omnis animi quietis omnisque consolatio ab ipso est, et per ipsum confidimus nos vitam æternam et plenissimam animi quietem obtenturos. Quinto denique, in Deo erit omnium desideriorum nostrorum impletio, et perfectissima quietis animorum, cum nihil amplius erit desiderandum: nam, quidquid secundum rectam rationem desiderare poterunt plenissime possidebunt. Plura de hoc amabili pacis nomine divinitus explicata vide apud S. Dionysium Areopagitam lib. De Div. nom. cap. xi.

Septuaginta hoc loco « quod pacem habeat tabernaculum tuum » vertunt, ἐν εἰρήνῃ σου ἡ οἰκία, quod in pace erit domus tua, quod eundem plane sensum habet: nam olim in tentoriis seu tabernaculis habitabant; post domus extracte sunt, quæ eodem nomine appellantur. Hæc est sane summa felicitas viri, quod omnia domus sue pacata, et tranquilla et virtutis studiosa cognoscat: pulchre ad hunc locum S. Chrysostomus in Cætheor. sic ait: « Non exteri modo tecum pacem habebunt, sed domus etiam pace fruetur incredible; et nimirum pacate domui nihil per potest reperiri: quod enim profuerit exteriis eum non tentari bellis, qui turbis reduntar intestinis? » Et quidem una domestica disciplina et tranquillitas longe superat omnes quascumque externas felicitates interna pace carentes; unde cap. xxxii, 18 vates Isaias felicissimum reipublicæ statum describens ait: « Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiducie, et in requie opulenta, » quæ ex Hebræo sic sonant apud Forerium, habitabit populus meus in mapalibus pacis, et in cohabitaculis securis, et residentibus tranquillis: quas si componas versiones, ubi Hebræus legit, in residentibus tranquillis, Vulgata posuit, in requie opulenta: enimvero sola illa opulenta vera reputatur, quæ e domestica disciplina et tranquillitate promanet.

ET VISITANS SPECIEM TUAM NON PECCAVIS. — Hoc Vulgatus multo sumpsisse videtur ab Aquila, qui prius ediderat, καὶ ἐπισκέψῃ ἡ ὡσαύτως σου, καὶ εὖ καὶ ἀναστήσει; per speciem autem plurimi interpretes hoc loco avorem intelligunt, quæ est species et solatium viri, si proba sit et forma liberali, in qua vir sine fastidio ullo atque peccato amatorie suæ sitii satisfaciatur. Sed rectius Pineda hoc ad domus speciem referendum censet, idque verbum visitandi exigere videtur, quod proprie est requirere quid domi geratur, recensere domestica, rationem ab illis exigere, castigare etiam si opus sit, et ad opus ac labores exaltare; quod clarius fit ex textu hebræo, qui sic habet, וְקִדְרַת הַחַטָּא וְרָאָה וְרָאָה וְרָאָה, upakadta navecha, velo techea, id

Domestice pax et quiete præstantur: omni externa felicitate.

Species pro usu est.

Visitare quid domi geratur?

est, et visitabis habitaculum tuum, et non peccabis, ut sensus sit, q. d. Domus seu familia tua rationem habebris, aut curam geres et non aberrabis: qui enim curam habet familiae suae reique familiaris dicitur visitare habitaculum suum, et officium implere boni patrisfamilias, qui non debet diu abesse a domo, ut esse opportunus visitator possit.

Septuaginta quoque haec ad domesticam disciplinam referunt cum illa vertunt, *si di dicitur eis accersit eos ad se habitaculum, quod Sixtina reddit, habitaculo autem tabernaculi tui non peccabit*: ad verbum e Graeco est, ratio autem victus tabernaculi tui non peccet; quibus verbis exactissima et omnibus suis numeris absoluta oeconomiae ratio indicatur, ad quam ex doctrina pythagoraeorum Callicerides, petito a cithara exemplo; tria potissimum requirebat, scilicet *ἔξῆστρα, συναγωγή, καὶ ἐλεῖν* tunc *ἡμεῖς*, id est instructionem, coagmentationem, et tactum quemdam musicum; quae si ad eleyen seu instrumentum harmonicum referantur, *ἔξῆστρα* est apparatus et omnium partium integritas, *συναγωγή* est earum *ἑνερ* te nexus, et apta compositio, ad quam cum musici artificij gnara et docta manus accesserit, mira sonorum suavitatis exoritur. Sic in domo est illa *ἔξῆστρα*: totius familiae apparatus et instructio, qualis apud honestissimos viros esse solet; tunc *συναγωγή*, ordo quidam *πλεῖος decoris* et speciosissime venustatis, qui omnes in officio suo contineat, sic ut ibi habitare putes ipsam honestatem. Auget deinde hanc pulchritudinem et oeconomiae praestantiam domini virtus, imperium, et exemplum, et sapiens omnium moderatio, quae velut tactus quidam est musicus, et sonora maledo, qua singulari voluptate omnium intentuum animi capiuntur. Hinc cum regina Saba in palatio Salomonis istiusmodi oeconomiam prorsus admirabilem intreretur, et eximiam domini sapientiam ad musicum citharae tactum suavissime resonantis, et servorum ordines et officia numerose concinna, in multitudine prope infinita omnia geri sine tumultu et insolenti temeritate; tanto exinde gaudio et stupore afficiebatur III Reg. x, 5, ut *non haberet ultra spiritum,* » quemadmodum annales sacri testantur. Similem quamdam regiae domus speciem ac splendorem Eliphaz Jobo polliceri videtur, si ad Deum vere conversus fuerit: sic enim illi cuncta ex voto prospera, imo supra votum et expectationem obventura.

Tropologicae hic locus etiam commode de sui ipsius notitia intelligi potest, ut sit sensus istiusmodi: « Visitans speciem tuam non peccabis, » id est, si temetipsum cognoveris, peccatum declinabis: species sane, philosophis etiam attestantibus, cujusque rei naturam significat: atque adeo visitans speciem tuam non solum, ut S. Gregorius ait, cum humane proximorum infirmitati per opera misericordiae subvenis, sed etiam, ut S. Augustinus in suis ad hunc locum Annot. indicat,

Officium boni patrisfamilias.

Ad notationem rationem optimam quid requiratur.

Sic Salomonis oeconomia.

Propria notitia necessaria ad peccatum declinandum.

cum temetipsum cognoscis. Haec porro tui ipsius visitatio ac propriae naturae perscrutatio peccatis obsistit, quoniam si tuam nobilitatem animadvertas, qua ab animo tuo insignitis, indiguum duces te diabolo servum addicere, et peccatorum contagione sordere. Lucifer, quae se ignoravit, caecidit, et primus noster parens Adam, quae seipsum nescivit, in peccatum incidit: « Si quis ignorat inquit, Apostolus I Corinth. xiv, 38, ignorabitur, » et audietque illam vocem, qua omnes impii ferendi sunt Matth. vii, 23: « Nunquam novi vos; discedite a me qui operamini iniquitatem. » Justissime autem Deus illum non noscit, qui semetipsum cum jactura ignorantiae Dei scire et considerare contemnit: quid porro faciet homo a Deo ignoratus, id est reprobatus, nisi in barathrum damnationis incidere, et ex via summae miseriae, nimirum ex peccato, ad summam miseriam poenae aeternae transire? Principio igitur homo in cognoscenda natura sua operam omnem collocoet, ut quomodo sibi vivendum sit et conversandum ex investigatione suae speciei et dignitatis eliciat. Postquam ergo quis, secundum S. Augustinus doctrinam, ex suae speciei consideratione in sui ipsius notitiam devenierit; eandem quoque speciem in proximo consideret necesse est, hominis enim species est alter homo: quamobrem hanc etiam speciem visitare debemus, et proximorum miseriae attendere, ut eis subveniamus: quod si diligenter, ut par est, fecerimus, minime peccabimus: quoniam Tob. iv, 11 « eleemosyna ab omni peccato et a morte liberat, » scelus tollit, crimen delet, atque malum facinus poenamque expungit: clarum est Christi oraculum Luc. xi, 41: « Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. » Nullum sane balneum ita mundat, nulla herba borith sic detergit, non creta fullonum ita exandificat, nullum smegma adeo expurgatorium est: ubi enim facta est pia erogatio cadit lema ab oculis mentis, a corde maculae, ab omni anima sordes, gratiae amictus fit splendor, virtutum ornatus elegantior.

Per hanc ergo « visitans speciem tuam non peccabis, » id est in paupere temetipsum considerans, et speciem tuam agnoscens, non aberrabis, sumpta nimirum metaphoram ab iis qui speculum consulunt, in quo ad vivum expressam faciei suae imaginem contemplantur. In proximo igitur tantquam in speculo nosmetipsos contempletur, id est, eos nobis per omnia similes reddamus: etenim qui se in speculo intuetur eandem oculis representat figuram, indumenta eadem, denique per omnia sibi similem imaginem exprimit. Itaque temetipsum, o dives, in paupere considera, eumque tibi per omnia similem effinge: si tu satur es, et mero mades, videris autem inopem pene fame ac siti enectum, cibum illi potumque porrige, quo et ipse satur te saturum referat: si vestis tibi auro sericoque nitet, videris autem pauperem seminudum frigore algentem, praebe

In proximo nostram speciem agnosce-re debe-mus.

Eleemosyna tollit peccatum.

In proximo tantquam in speculo nosmetipsos contempletur.

Quomodo dives pauperem sibi similem effingat.

illi vestimentum, quo nuditatem legat, et frigus arceat, ne tibi tam dissimilis existat: si crumena tua nummis turgeat, stipem ei eroga, qua ejus indigentiae succurras: quod si hac ratione speciem tuam visitaveris, ab omni probris delicto vacuus eris. Hoc modo S. Gregorius lib. VI Moral. cap. xvi, hunc locum exponit his verbis: « Recte, inquit, species nostra dicitur proximus noster, quia in illo cernimus quod ipsi sumus: corporali enim visitatione ad proximum gressum accessu venimus; spirituali vero non gressu, sed affectu ducimur. Speciem ergo suam visitat, quisque ad eum, quem similem sibi per naturam conspiciit, passibus amoris tendit, ut in altero sua considerans, in ipso colligat, quo infirmitati alterius descendat. »

Ut ergo pauperi operam feras, nihil aliud in illo considera nisi teipsum, hoc est, cogita ipsum esse hominem, et ejusdem tecum naturae participem: considera esse Dei imaginem, hac enim ratione facilius necessitati ejus succures: non examinare, an alienus, an proximus, an tibi clarus, an morosus, an sceleratus, an sanguine vel amicitia junctus sit; satis idoneum miserendi argumentum est, quod homo sit qui opis tuae indiget. Ex temetipso alterum finge, et facile miseris ejus subvenies: memineris quantum te facies exerceat, et proximum saties; quomodo ta sitis urat, ut ei pocula ministres; qua ratione frigore algeas, ut proximum vestias; uno verbo, cogita hominem esse, non brutum. Sunt enim nonnunquam divites aliqui usque adeo in pauperibus duri et inhumani, ut eos deteriori quam canes aut equos suos loco habeant, et si quid forte iis largiantur, id plerumque vel mucidum sit, vel rancidum, aut corruptum, quod vix bestias suis projicerent; et cum ipsi purpura et bysso vestiantur, vix laceros et viles panniculos pauperi porrigunt, quo suam legat nuditatem; cumque epulenter quotidie splendide, et altibus vestiantur, vix micas de mensa cadentes et ciborum superfluum reliquias pauperibus imperfunt: tales utique, quod speciem suam in pauperibus non visitent, neque illorum necessitatibus succurrant, graviter peccant. Ne igitur cum istiusmodi divitibus, evangelico epuloni similibus, peccemus, et pereamus; speciem nostram in pauperibus visitemus, eorum necessitatibus tantquam propriis humano et opportuno remedio occurrentes, atque ex nobismetipsis proximum mediantes: nam, ut pulchre ad hunc locum S. Gregorius paulo ante citatus ait, « speciem suam visitat, qui ut se alterum reficiat, se in altero pensat: hinc namque per Moysen veritas cum gesta describeret gerenda signabat dicens Gen. 1, 12: *Produit terra herbam viventem, et afferentem semen iuxta genus suum, lignumque faciens fructum, et habens unumquodque semen secundum speciem suam.* Lignum tibi auro sericoque nitet, videris autem pauperem seminudum frigore algentem, praebe

In pauperem sola natura et expletis consideranda.

Ex nobismetipsis visitemus.

se in alterum colligit, et recti operis germen parit; hinc quidem sapiens dicit Tob. iv, 16: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Hinc in evangelio Dominus dicit Matth. vii, 12: *Quae vultis ut faciant vobis homines, et vos eadem facite illis, ac si aperte diceret: Speciem vestram in altero visitate, atque ex vobismetipsis agnoscite, quid vos oporteat aliis exhibere, » etc.*

25. SCIES QUOQUE, QUONIAM MULTIPLEX ERIT SEMEN TUA, ET PROGENIES TUA QUAE HERBA TERRE, — id est, experimento pernosces, si inculpate vixeris, numerosam fore tibi prolem instar salubris herbae sub clementi caelo nascentis: semen hic vocatur fructus quem uteris reddidit, id est filii ac nepotes, progenies, soboles, posteritas. Septuaginta etiam vertunt, *quod si non tollis te omnia tua, et si non videris prole fructu dicitur te pariter prole tuo esse, et si non videris prole tuo esse, et si non videris prole tuo esse, et si non videris prole tuo esse.*

herba campi, ubi herba terrae, campi, seu agri, est proverbialis multitudinis, sicut etiam « pulvis terrae, arena maris, et stellae caeli, » quae prae multitudine numerari non possunt; quemadmodum in Abrahami promissione exprimitur, quae sic habet Gen. xiii, 16: « Faciamque semen tuum sicut pulverem terrae: si quis potest hominum numerare pulverem terrae, semen quoque tuum numerare poterit; » quo respiciens Balaam Num. xxiii, 40: « Quis, inquit, dinumerare posse pulverem Jacob (quod mox explicat) et nosse numerum stirpis israel? » Similiter Oseas cap. i, 10: « Erit, inquit, numerus filiorum israel sicut quasi arena maris, quae sine mensura est, et non numerabitur: » eodem spectat illud Gen. xxii, 17: « Multiplicabo semen tuum sicut stellae caeli, et velut arenam quae est in litore maris. » Haec est illa felicitatis pars, quae in Veteri Testamento maxime semper habitata et votis omnium expetita fuit, scilicet fecunditas uxoris, et soboles numerosa, quam David viri Deum timens benedictionem censet esse maximam dicens Psalm. xxvii, 3: « Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuae: filii tui sicut novellae olivarum in circuitu mensurae, » ubi uxorem fecundam et verecundam ac pudicam describit; fecunditatem quidem in similitudine vitis fructibus copiosum ferentis indicat; verecundiam vero ac pudicitiam, quod ae non in foribus versetur ut mulier illa, quam Salomon in Prov. ix notat; sed in lateribus domus, seu intimis domus locis ac penetralibus modesta sedat. Pulchre autem comparatur filii novellae olivarum et herbis terrae, non solum propter multitudinem, sed etiam propter speciem, herba enim viridis est, et mirifice recreat inbuentes: vivis sane coloribus Propheta regius hinc proferit virorum generationem expressit, tamque dulcis illa vis est ejusdem rei memoria, ut in alio passim similia cecinerit, aut aliquoties etiam uberiora, dum ait Psalm. cxlii, 13: « Quorum filii sicut novellae plantationes in juventute sua: filiae eorum compositae, circumornatae ut similitudo templi; » quem locum pa-

Verba 25. Semen sumitur pro suble et progenu. Proverbia multi tudinis.

Proles numero sa Dei benedictio est.

raphraes Chaldaeus divinitus exposuit in humo modum, filii vestri sunt sicut plantationes dactylo- rum, in doctrina legis innutriti a juventute sua. Filia eorum splendida, et accepta sacerdotibus qui ministrant in medio templi. Plura de his vide in Annot. nostris ad praedictum psalmi locum, et ad Psalm. cxvii, tom. III. Expos. Patr. Graec. in Psalm.: Consule item quae supr. cap. 1, 2 annotavimus, ubi ostendimus fecunditatem esse donum Dei, et liberorum copiosam multitudinem fuisse benedictionem Antiqui Testamenti; quae cum istis locis sat fuse exposita, et infr. cap. xxi, 8 iterum attingenda, et uberius illustranda sint, ad sequentem versum transeamus, qui sic habet :

Var. 25. 26. INGREDIERIS IN ABUNDANTIA SEPULCRUM, SICUT INFERTUR AERCVS TRITICI IN TEMPORE SVO. — Pollicetur Eliphaz Jobo, si ad Deum vere conversus fuerit, posteriorem ejus gloriam haudquaquam similem fore priori, quae in medio vitae cursu defecit, ipsamque deseruit, sed in longam senectutem usque perennaturam, nec in sepulcro quidem ipso defecerat; sed postquam in hac vita diutissime feliciter in rerum omnium abundantia vixerit, cum insigni pompa funebri corpus ejus sepulture mandandum, non secus ac triticum maturum ac plenum magna sollicitudine et cura in horreum convertitur, et in pretio habetur. Pro in abundantia Vatablus et Pagninus ex Hebraeo transferunt in senectute, quae sit veluti quaedam bonorum omnium abundantia: sic olim longa vita viris justis in premium virtutis tribuebatur, juxta illud Psalm. xxxii, 10: « Convertetur populus meus hic, et dies pleni inventurum in eis; » item illud Psalm. xc, 16: « Longitudine dierum replebo eum; » et illud Psalm. xci, 15: « Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi; » unde ex illis tribus, Moyses inquam, Aaron et Maria, primo loco Maria, secundo Aaron, tertio Moyses obierunt, ordine scilicet sanctitatis, interprete Procopio, ut quo quis majorem sanctitatem colebat, eo longiorem vitam propagaret, quae in veteri lege magni loco praemii dabatur.

Quod autem dicitur, sicut infertur aerCVS tritici in tempore suo, Vatablus in Annot. legit explicatius, sicut succiditur aerCVS aut messis in tempore suo; Tigurina, quemadmodum frugum aerCVS increscit; Septuaginta, ὡς κείνη σίτος ἔρπυλας κατὰ καιρὸν ἐκείνης, ἢ ὡς κείνη ἔρπυλας κατὰ καιρὸν ἐκείνης, tanquam frumentum maturum quod in tempore messurum, vel sicut aerCVS areae in tempore comportatus, ubi pulchro exemplo explicatur virtutum abundantia, quae ostendenda est tempore mortis. Ut enim tempore messis omnia sub falce sunt, et falsis beneficio frugum aerCVS passim increscit; et qui in principio vix unius culmi erat, hinc inde jactis culmis in molem exurgit grandem: ita homo, dum mortis falci appropinquat, de beneficio mortis appropinquans hoc habet, ut multiplices virtutum manipulos congerat, diutissimosque divini amoris thesauros aperiat. Optime autem

Longa vita olim erat premium virtutis.

Justus aerCVS tritici comparatur.

talis comparatur aerCVo non hordei, quod est cibus jumentorum, quia opera jumentis similia omnino respuit; sed tritici, quod nutrimentum est hominum ratione utentium, et dicitur aerCVus, ut omne genus fructuum comprehendat, sive trigesimum, sive sexagesimum, aut centesimum: omnes enim, sive conjugali, sive cœlibes, aut virgines, copiosos fructus ferre debent sanctorum operum, juxta proprium cujusque statum. Sicut autem aerCVus tritici ab inferioribus ad superiora crescendo ascendit, ita ut inferiori parte laeior sit, angustior vero in superiori: sic incrementa debemus curare virtutum a minoribus ad majora sensim progrediendo, emulantes semper charismata meliora, amplius nos in dies stringentes in iis quae ad carnem spectant, ut spiritus ad supera subtilius elevetur.

Rursus, sicut aerCVus tritici ex multis exiguis granis simul unitis ascendit et elevatur: sic perfectus animae ex multis operibus non solum maximis, sed etiam minimis, et ex plurimis etiam minutis cogitationibus et affectibus per eandem charitatem unitis consurgit: quidquid enim ad impletionem legis ac divinae voluntatis spectat, etsi minimum videatur, cumulum istum auget, et animam reddit pulchriorem: velut qui vestem sericam minutis stellulis aureis interspergit venustiores illam efficit, ita ut alia ab illa priore appareat: sic justus per minimorum observantiam maximum adipiscitur splendorem, ut quasi alius videatur a seipso cum haec negigebat. Tandem quo aerCVus iste fuerit alio et copiosior, eo spiritualibus operibus animam amplius locupletat; unde adveniente hora mortis, sicut hic dicitur: « Ingredieris in abundantia sepulcrum, sicut infertur aerCVus tritici in tempore suo, » id est, morietis cum magna divitiarum spiritualium abundantia, et cum ingenti segete bonorum operum, quae morientes in Domino sequuntur; cum quibus introduceris in caelum eo modo quo aerCVus tritici tempore suo in horreum infertur. Etenim prius triticum in agro inerevit, deinde deductum cum paleis ad aream trahitur, et ventis concussum mundatur, ac tandem separatam a paleis portatur ad horreum: sic just post incrementa virtutum, multasque pergrassas tribulationes, quibus a paleis separantur grana, in coelestia horrea congregantur, uti pulchre D. Gregorius lib. VI Moral. cap. xxix: « Deum post allicionem, inquit, justi premia patriae caelestis inveniunt, quasi post pressuras ad horreum grana deferuntur; et in alieno quidem tempore persecutiones sentiunt, sed in suo a persecutione requiescunt, electis quippe alienum tempus est vita praesens, suum autem aeterna: vide fuisit S. Gregorium cap. xxy, xxvi, xxvii, xxviii, xxix.

27. ECCE HOC UT INVESTIGAVIMUS ITA EST: QUOD AUDITUM MENTE PERTRACTA; — quibus verbis Eliphaz declarat haec quae duobus hisce capitibus attulit neque temere neque inconsiderate pro-

Magna perfectio in minimorum observantia.

Ver. 27

lata fuisse, sed post longam sive experientiam sive meditationem: quare monet Jobum ut ea conservet in animo suo, et memori mente reponet, ne effluant, aut oblivioni tradantur; sed secum diu multumque de iis meditetur, si modo rebus suis in posterum melius esse consultum velit, et illud quod ei reliquum superest vite sine ullo errore atque offensione peragere desideret. Septuaginta vertunt, ἰδοὺ τῶν αὐτῶν ἐργαζομεν, τῶν αὐτῶν ἂν ἀκρίβειαν ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν, et τὴ ἐμπειρίαν, ecce haec ita exquisivimus, haec sunt quae audivimus: tu vero scito tibi ipsi, si quid egeris; S. Augustinus Annot. in Job legit, tu vero scito te ipsum, id est examina conscientiam tuam, eamque serio discute, numquid forte occultum in ea crimen lateat, propter quod a Deo puniaris, quasi dicit

Eliphaz (ut quidem Olympiodorus et Polychronius in Catena Patr. interpretantur) illud tibi in primis cogitandum ac sedulo investigandum est, quorumnam peccatorum penas luas; deinde ratio tibi inuenda est, quemadmodum omni adhibita diligentia divinum Numen tibi placatum et propitium reddas: malum enim quod ignoratur minime curatur, ita Eliphaz hic finit longam orationem duobus cap. praeced. comprehensam; quibus satis abunde ostendit se conceptum sermonem tenere minime potuisse: sicut autem pluralis numeri verbo suorum amicorum nomine sermonum exorsus erat; ita etiam eodem numero corumdem nomine illum concludit: cui Job sequenti capite graviter ac sententiose respondet.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jobus hic rationem reddit gemituum suorum, quos a doloris, quem patiebatur, magnitudine superari contendit, asserens se longe graviora perpelli, quam peccatis suis secundum legem Dei ordinariam promeritus sit; simulque affirmans se tantos corporis animique dolores naturaliter non posse diutius sustinere, ideoque mortem, quae tantis miseris finem imponat, jure merito exoptare; praesertim cum sibi ipsi in tantis cruciatibus subvenire non possit, neque ab aliis, qui fidem et officium prodiderunt, levamentum expectet; quibus propterea graviter aliquid manatur. Deinde in amicis, qui ipsam consolantur advennerant, et fidem requirit, et inclementiam reprehendit: ab ipsis tamen doceri non recusat, dummodo et ipsi vicissim et aequas aures praebant, atque ab omni pertinaci contentione absterneant.

1. Respondens autem Job, dixit: 2. Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: et calamitas, quam patior, in statera. 3. Quasi arena maris haec gravior appareret: unde et verba mea dolore sunt plena: 4. Quia sagittae Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, et terrores Domini militant contra me. 5. Numquid rugiet onager cum haberit herbam? aut mugiet bos cum ante praesepe plenum steterit? 6. Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? 7. Quae prius non lebat tangere anima mea, nunc praesepe angustia, cibi mei sunt. 8. Quis det ut veniat petitio mea: et quod exspecto, tribuat mihi Deus? 9. Et qui caepit, ipse me conterat: solvat manum suam, et succidat me? 10. Et haec mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non pareat, nec contradicam sermonibus Sancti. 11. Quae enim fortitudo mea ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam? 12. Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea aenea est. 13. Ecce, non est auxilium mihi in me, et necessarii quoque mei recesserunt a me. 14. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit. 15. Fratres mei praeterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in convallibus. 16. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. 17. Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt: et ut incaluerit, solventur de loco suo. 18. Involuta sunt semitae gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, et peribunt. 19. Considerate semitas Thema, itinera Saba, et expectate paulisper. 20. Confusi sunt, quia speravi: veniunt quoque usque ad me, et pudore cooperiti sunt. 21. Nunc venistis: et modo videntes plagam meam timetis. 22. Numquid dixi: Afferte mihi, et de substantia vestra donate mihi? 23. Vel, liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me? 24. Docete